

Said Nursî toplumsal barışı temsil ediyor

Kürt meselesi tartışmaları meşru bir alana girdikçe bölgenin yapısı ve kültürü daha da tanınmaya ve araştırılmaya başlandı. Başbakanın “Bitlisli Said Nursî” ifadesi ve Cumhurbaşkanı’nın Medreselerin başşehri sayılan “Norşin” açılımı bölgenin tarihe damga vurmuş karakterlerini ve kurumlarını gündeme getirdi. Biz de terörün tırmandığı yıllarda Cizre’de belediye başkanlığı, 1995-2002 yılları arasında Diyarbakır Milletvekilliği yapmış, Mecliste göç, işkence, insan hakları konularında çalışmalarda bulunmuş Seyit Haşim Haşimi ile konuştuk... Haşimi, “Said Nursî’nin görüşleri uygulansaydı Kürt sorununda bu noktalara gelmezdik” diyor...

Siz 1990’lı yılların başında Cizre Belediye Başkanlığı yapmış birisisiniz. O dönemde nasıl bir tablo vardı? Devlet halka nasıl yaklaşıyordu?

“Bastırırsak, şiddeti artırırsak sorun çözülür” mantığı vardı. Bölgeye gelen görevliler arasında şahsî olarak iyi niyeti koruyanlar, bu yöntemin yanlış olduğunu savunanlar da vardı. Zaman zaman inisiyatif kullanmaya çalıştılar, sorunun büyümesini engellemek istediler. Hangi kesimden olursa olsun, bugün bölge halkı onları hayırla yadediyordur. Fakat o dönemde genel çizgi çok netti. Sert ve dışlayıcı bir çizgi benimseyenler öne çıkartılıyordu. Köylerin yakılması, boşaltılması çok sıradan bir hale gelmişti. Özellikle Cizre, Nusaybin, Şırnak gibi yerlerde şehir merkezlerinde hergün çatışma çıkması çok normal bir durum haline gelmişti. Aynı zamanda Diyarbakır gibi büyükşehirlerde de faili meçhul cinayetler yoğun bir şekilde yaşıyordu. Bugün meselelerin bu kadar büyümesinde o dönem uygulanan politikaların büyük payı vardır.

Mümtaz’er Türköne o dönem devletin PKK ile mücadelede hukuk dışına çıkma kararı aldığını söylüyor. Bu doğru mu? Ve bu devlet yöneticileri suç işlemiş olmuyor mu?

Hadisenin yasal veya kanunî boyutuna ilişkin fazla birşey söylemem zor. Daha doğrusu mevcut dâvâlar zaten bu konudaki durumu gösteriyor. Fakat hukuk dışına çıkma iradesi o dönem kesinlikle desteklenen bir tutumdur. Bunu birçok yerde yaşadık, gördük. Ve bahsettiğim şeyler birkaç olay falan değil. Hergün benzeri onlarca olay oluyordu. Mesela gözaltı oluyor, fakat kimse kendilerinde olduğunu, birçok şahide rağmen kabul etmiyor. Sonra bunlardan bazıları bulunuyor, bazıları bulunmuyor. Aylar veya yıllar sonra cesetleri bulunuyordu. Veya alenî bir haksızlık olduğunda, hiçbir şikâyet doğru dürüst karşılık bulmuyordu. Kişisel inisiyatifler dışında, ne haliniz varsa görün, müstehaksınız tavrı hakimdi.

O dönem açık söylemek gerekirse, devlet, devlet olmaktan çıkmıştı. Devlet aklından çok, çete akli, çeteci yöntemler öne çıkmıştı. Bunların bıraktığı miras sorunu daha fazla büyümüştür. Kürtlerde devlet kurumlarına karşı müthiş bir güvensizlik ve tedirginlik doğmuştu. Daha da önemlisi insanlar devlet dediklerinde kendilerini koruyan, haklarını gözetin

birşey akıllarına gelmiyordu. Tam tersine köy yakmalar, faili meçhuller ve sokağa çıkma yasağı ve sürekli kimlik kontrolleri geliyor.

Siz Kürt sorununu Ortadoğu sorunu olarak değerlendiriyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız?

Osmanlı büyük güçler tarafından tasfiye edildiğinde bütün bir Ortadoğu çok büyük sıkıntılar yaşadı. Sonuçlarını hâlâ yaşıyoruz. Yakın coğrafya içinde Kürtler bu sıkıntıları en çok çekenlerdir. Daha açık söylemek gerekirse, Osmanlı yok olunca, bölgeki herkes kaybetti, ama en çok kaybedenler, bunun maliyetini ödeyenler Kürtler olmuştur. Bu işin birinci kısmı. İşin ikinci kısmı başka birşey. Ancak doğru dürüst bir bölge perspektifi olanlar Kürt meselesini çözebilirler. Tabii ki Suriye, İran veya Irak'ta Kürt meselesi aynı değil. Farklı dinamikleri var, farklı gelenekler var v.s. Çözüm yolları da farklı olacaktır. Fakat bugün artık Türkiye'deki Kürt meselesini Irak'tan tamamen bağımsız düşünemiyorsunuz. Birçok geçiş var, akrabalık bağları var, dini değerler var, kültürel değerler var. Hepsi birbirine bağlı. Veya aynı şekilde Suriye içinde aynı şeyler sözkonusu. Yani sadece bir ülkedeki Kürt meselesini çözmeniz yetmiyor. Çünkü hepsi birbiriyle alakalıdır. Genel bir bölge perspektifi gerekiyor. Sonuçta hepimiz aynı geleneğin, kültürün değerlerini paylaşıyoruz.

Bu açıdan bakıldığında Said Nursî'nin bölge insanını bir arada tutmak için öngördüğü Medreset'üz Zehra projesini nasıl buluyorsunuz?

Sadece bölge insanı değil ki, bütün bir İslâm dünyasına sesleniyor o proje. Bakın benim hep söylediğim birşey var. Bugün Kürt meselesinde konuşabildiğimiz şeyleri 20 yıl önce konuşabilseydik, bu mesele şimdiki kadar büyümezdi. Olmadı ve mesele çok büyüdü. Medreset'üz Zehra projesi ise bildiğim kadarıyla 1900'lerin başında dile getiriliyor. O proje olsaydı, hem Osmanlı son dönemde, hem de Cumhuriyet döneminde Kürt meselesi hiçbir şekilde bu kadar büyümezdi. Bütün bir 100 yılımızı yöneticilerin yanlış siyasetine kurban vermezdik. Çünkü bir taraftan Kürt veya Kürtçe diye bir dil yok diyenler ve bunun sonucunda herkese büyük sıkıntılar yaşatanlar var. Bir de halkın diliyle sorunu olmayan, yasaklamaya çalışmayan, milletin dilini rahatça konuşsun diyenler var.

Said Nursî'nin Kürt meselesi konusunda ne gibi bir değer taşıdığını düşünüyorsunuz?

Sürekli olarak ortak değerler diyoruz değil mi? Said Nursî bu ortak değerlerin başında gelir. Hem Kürtlerin, hem Türklerin saygı gösterdiği, sevdiği, takip ettiği bir isim. Daha da önemlisi o zaman Doğu meselesi denilen Kürt meselesi konusunda somut önerileri olan biri. Bu sorun daha yeni yeni başlarken, "birşeyler yapmalıyız, yoksa geleceğimizi kaybederiz" diyen biri. Bakın somut bir örnek bir vereyim: Bazıları biliyorsunuz, Kürtçe duyunca sanki başka bir dünyadan gelmiş gibi bakıyor. TV'de İngilizce veya Fransızca şarkılara veya İngilizce öğrenilmesine itiraz etmiyorlar, ama Kürtçe olunca itiraz ediyorlar. Halbuki bu memleketin insanının konuştuğu dillerden biri. Yabancı dil değil. Said Nursî'nin medrese projesi gerçekleşseydi, Kürtçe normalleşirdi ve hiçkimsenin ne Kürtlerle, ne de Kürtçe ile sorunu olurdu. Kimse de kalkıp yanlış siyasetleri yıllarca uygulamaya kalkışmazdı.

Başbakan'ın, Said Nursî ismini teleffuz etmiş olması bile, neden bazıları tarafından bu kadar rahatsızlık uyandırıyor?

İki kesim var rahatsızlık duyan. Bir grup Kürt meselesinin ortak değerler etrafında çözülmesini istemiyor. Sanki bu değerler yokmuş gibi davranıyor. Bir diğer grup dta bizzat Said Nursî'nin varlığından, isminden rahatsızlık duyuyor. Yani kaç yıl geçmiş, hâlâ insanların nezdinde muteber bir isim. Böyle bir ismin dinî bir lider olması, daha da önemlisi sorunlara sahip çıkan, çözüm yolları önermiş bir isim olması onları rahatsız ediyor. Çünkü bu değerler etrafında sorun çözülürse etkileri azalacak diye düşünüyorlar.

Said Nursî sizce Kürt meselesi çerçevesinde Cumhuriyet döneminde, ne tür anlam ifade ediyor?

Bunun cevabı aslında çok açık: Uygulanan yanlış politikaların karşısında olmayı ifade ediyor. Bakın, "Kürt meselesi nedir" diye sordüğümüzda bu sorunun cevabını nasıl verebiliriz? Birileri ortaya çıktı ve "Kürt yok, Kürtçe yok" dedi. Bunu gerçekleştirmek içinde her tür şiddet politikasını uyguladı. Bunlar Kürt meselesini ortaya çıkarmıştır. Bunun karşısında bu ülkede birliği beraberlik çerçevesinde Kürt var diyen, Kürtçe var diyenler vardı. Yani bu ülkenin normalleşmesini isteyenler vardı. Said Nursî bu noktada Türkiye'nin normalleşmesini isteyen bir çizgiyi temsil ediyor. Daha açık söylersek, toplumsal barışı temsil ediyor.

Bölgede hâlâ medreselerin varlığını devam ettirdiğini biliyoruz. Medreseler o bölgede ne gibi bir fonksiyon üstlenmiştir?

Eski dönemlere göre çok zayıfladı tabii. Zaten daha önceden bile büyük sıkıntılar yaşadılar, birçoğu kapandı veya kapatıldı. Ama özellikle 1980 sonrasında bugüne kadar çok, ama çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kaldılar. Esas sıkıntı tabii yeni kuşaklara ulaşmakta yaşanıyor. Buna rağmen hâlâ varlıklarını devam ettiriyorlar. Bölge insanı bu medreseler sayesinde dinini, kültürünü ve dilini öğrenmiştir. Medreseler kapandıkça Kürtlerde içe kapanmıştır, sorunlara geniş bir bakış açısıyla bakanların sayısı azalmıştır. Çünkü medreseler içe kapanmak yerine, geniş bir bakış açısıyla dünyaya bakmayı öğretiyordu. Burası çok önemli, çünkü tüm Türkiye'ye, hatta tüm İslâm dünyasına bakabilen, varlığını inkâr etmeden ortak değerleri geliştiren bir perspektif vermiştir medreseler. Buradan yetişen insanlar, tüm İslâm dünyasının değerlerine sahip çıkabilmiş insanlardır.

Cumhurbaşkanının Norşin açılımından sonra Kamran İnan medreseleri kast ederek "Metafizik âlemden medet beklenemez" demiştir. Kürt sorunun çözümünde manevî değerlerin bir etkisi yok mudur?

Şahsen açıklamayı görmedim, ama demişse eğer, kendi varlığını da inkâr ediyor. Çünkü dedeleri o medreselerden çıkmıştır. Onların bıraktığı mirastır, Kamran İnan'ı, bir zamanlar bölge insanı nezdinde muteber kılan. Manevî değerlere gelince, biz eğer sorunların çözümünde ortak değerlere dayanmayacaksak, bunları inkâr edeceksek, sorunlar nasıl çözülecek ben merak ediyorum. Bu değerler, bugün hâlâ konuşmamızı mümkün kılıyor. Bu değerleri gözardı edenler ayrışmayı hızlandırır, başka birşeye hizmet etmez. Sorunun varlığını kabul ettiğimiz müddetçe, sorunların çözümünde ortak değerlerin etkisi olumlu yönde olacaktır. Inkâr etmeden birlikte yaşamayı mümkün kılan, hatta bunun tek yoludur ortak değerler.

Medreselerin yeniden yasal statüsüne kavuşturulması konusunda ne düşünüyorsunuz? Bunun Kürt meselesinin çözümüne bir katkısı olur mu?

Medreselerin işlevi açısından bakmak lâzım bu olaya. Bana göre, medreseler, başta Kürtler olmak üzere, oralarda eğitim gören herkese içe kapanmadan, sorunlara geniş bir bakış açısıyla bakmayı öğretiyordu. Kürtçe konuşmayı, hatta Kürt olmayı sorun haline getirenler karşısındır medreseler. Yani varlığını inkâr etmeden, ortak değerleri geliştiren bir perspektif vermiştir medreseler. Burası önemli, çünkü bunu sağlayabilecek mekanizmalar zayıflamıştır artık. Zaten Kürt meselesinin çözümü de bu çerçevede olmalıdır. Varlığı inkâr etmeden ortak değerler etrafında bütünleşmek. Bu noktada medreseler önemli bir katkı olacaktır. Tabii ki bu zaman alacak birşeydir. Yani bir anda etkisi görülmesi çok zor. Ama yasal sıkıntılar kaldırılırsa ve daha da önemlisi teşvik edilirse, buralardan mezun olanlara iş imkânı sağlanırsa, önemli bir destek olacaktır.

Bölgenin kendine has aşiret yapılanması ve şeyhler gibi nüfuz alanları var. Bunun Kürt meselesi içinde başlı başına bir sorun olduğunu düşünenler var. Ne söylemek istersiniz?

Elbette, hepimiz insanız, bunlar da toplumsal kurumlar. Doğal olarak, başta aşiret yapısı olmak üzere birçok şeyin olumsuz yansımaları, örnekleri olabilir. Mevcut sorunlarla veya olumsuz örneklerle mücadele etmek gerekiyor. Daha doğrusu yeni döneme uygun bir ruhla mevcut yapıları yenilemek gerekiyor. Artık büyükşehirlerdeyiz ve ona göre yeni şeyler geliştirmek gerekiyor. Mevcut şekilde devam etmesi zordur, kendilerini yenilemeleri gerekiyor. Fakat şunu unutmayalım, bu kurumlar, bu yapılar olmasaydı, yaşanan onca çatışma ve yıkımın maliyeti çok daha büyük olurdu. Toplumsal değerler sorunların büyümesini engellemiştir. Kardeşlik hukuku bu zeminde korunuyor. Bu kurumların kendisini sorun olarak görenler, kardeşlik hukukunu mümkün kılan değerlere de karşı çıkıyor demektir. Bakın, bu coğrafyada bazı somut gerçekler var. Nereden bakarsanız bakın, herkes bunları görmek zorundadır. Kürtlerin de, Türklerin de tarihinden dinî değerleri, kurumları çıkartırsanız geriye hiçbirşey kalmaz. Aynı şekilde Kürtlerin tarihinden dinî kurumları ve toplumsal değerleri çıkartırsanız, geriye Kürt diye birşey kalmaz. Bu memleketle ve tarihimizle alâkasız garip birşey çıkar ortaya. Örneklerini görüyoruz. Farklı kesimlerden insanlar bunu söyleyebiliyor, farklı kesimler bu noktada buluşuyor, ortak bir yanışta ısrar ediyorlar.

Kürt meselesinin çözümünde sizce gözden kaçırılan bir şeyler var mı?

Tabiî büyük bir sorun, karmaşık bir sorun. Sonuçta kervan yolda düzelecek. Baştan herşeyi açık ve net bir programla ilerlemek mümkün değil. Bu noktada zaman zaman eksiklikler olacak. Bugün ise en çok göze çarpan eksiklik; basında, tartışma programlarında ortak değerler vurgusudur. Yani sorunun varlığını kabul ederek, ortak değerleri vurgulamak gerekiyor. Sorunu, sanki böyle birşey yokmuş gibi konuşuyoruz bazen. Sayın Erdoğan bu noktayı ısrarla vurguluyor, gündeme getiriyor. Bu önemli ve değerli bir müdahale. Ama sorunu konuşan herkesin bu noktayı daha fazla öne çıkarması gerekiyor. Tabiî sorunların varlığını inkâr etmeden.

İkincisi, bölge insanın psikolojisi gözardı ediliyor zaman zaman. Yani geçmişin acılarını ve bıraktığı mirası unutmak kolay değil. Zaman zaman yapılan küçük bir hata, bütün adımları riske atıyor. Daha hassas ve daha dikkatli olmalıyız. Mevcut psikolojiyi Batıdaki insanlarımızın da görmesi ve daha iyi anlaması için bu konuda yayınlar yapılabilir. Yani orada neler oldu, ne tür yanlışlar oldu. Bunları tüm Türkiye'nin bilmesi gerekiyor. Bu konuda basına büyük görevler düşüyor tabiî.

hhkema1@yeniasya.com.tr

H. HÜSEYİN KEMAL